

Dr. Roth Hugó:

A kereskedelem szabadsága.

A gazdasági szabadság elvét már a XVIII. század állította fel. Már ekkor hangoztatták a földnek a fennálló feudális terhektől való felmentését, a szabad munkát, költözködés és letelepedés szabadságát és azt, hogy a kereskedelem is szabad legyen. Ezen elvnek a negatív folyománya, hogy az állam a lehetőség szerint tartózkodjék az egyének gazdasági ügyeibe való beavatkozástól: „Laissez faire, laissez aller!”

A magántevékenységnek és így a kereskedelem szabadságának határa is van és pedig ott, amíg a társadalmi érdekek nem forognak kockán. Minthogy a társadalmi érdekek védelmére ezidőszerint kellő erővel más szerv nem rendelkezik, mint az állam, ezért az állam az, amely hivatott a szabadságot korlátozni akkor, ha fontos gazdasági érdeket lényegében veszélyeztet a gazdaság és így a kereskedelem szabadsága. Az állami beavatkozás mérvét a következő szempontok irányítják: 1. A társadalom szükségletei. 2. Az állam és magánjog közti viszony felfogása. Ahol ugyanis a magánjogi intézmények nagyobb társadalmi és állami jelentősége el van ismérve, az állam szabályozó természetű beavatkozása nagyobb lesz. 3. A kormányhatalom politikai rendszere. Ott ugyanis, ahol a kormányhatalom és a nép kölcsönös jóindulattal és békességgel élnek és működnek, az állami beavatkozás kisebb mérvű; ott ahol a polgárok szabadsága elnyomatik, ahol a kormányhatalom elvvé teszi a polgároknak magánügyeiben való zaklatását, az állami beavatkozás folyományaképpen természetesen nagyobb, sőt zaklató természetű lesz.

A gazdasági éleiben és így a kereskedelemben abszolút szabadság soha nem volt. Különböző szempontok, így közigazgatási, rendészeti, biztonsági, állami pénzügyi szempontok minden államban és mindenkor többé-kevésbé szükségessé tették az államnak

korlátozó és beavatkozó intézkedését a magángazdaságok és így a kereskedelem szabadságába.

A világháború kitöréséig a kereskedelmi szabadság korlátozása s így az állami beavatkozás csak a legkisebb, kizárólag közigazgatási, rendészeti, közegészségügyi és állami pénzügyi szempontból történt. A háború kitörése és ennek óriási mérvé azonban csakhamar szükségessé tette a társadalom védelmére az állami beavatkozást. E nélkül egyes társadalmi osztályok, sőt egyes országok, tekintettel a külkereskedelmi kapcsolatok és így az import megszűnésére, a termelés csökkenésére, teljesen élelem, illetve közszükségleti cikkek nélkül maradtak volna, ami forrongást, esetleg forradalmat s így az egyes államok végromlásba jutását idézhette volna elő. Ezen eminens társadalmi s ezzel kapcsolatos állami érdekek megóvása feltétlenül szükségessé tette az állami intézkedéseket, melyek az árak maximálására, a lánckereskedelem, az árúhalmozás megakadályozására és az árúknak arányos elosztására vonatkozik. Ezen intézkedések egészbeni vagy részbeni fenntartása indokolt volt természetesen nemcsak a háború egész időtartamára, hanem a háborút követő azon időtartamra is, amíg a külkereskedelmi normális kapcsolatok ismét fel nem vétettek, tehát amíg a rendes kereskedelmi forgalom, az export, az import, továbbá a belföldi rendes szállítási forgalom, amely az árúk egyenletes szétosztását lehetővé teszi a szükségnek megfelelően, helyre nem áll.

Amint azonban indokolt és természetes az állami beavatkozás a veszélyeztetett társadalmi érdekek megóvására, épp oly veszedelmes a túlzott állami beavatkozás akkor, amidőn azon okok, amelyek a beavatkozást s így a kereskedelmi szabadság korlátozását szükségessé tették, megszűntek.

Ma, amidőn az egész világgal a külkereskedelmi kapcsolat ismét felvételre került, amidőn az árúk tetszésszerű mennyiségben és minőségben importálhatók, amidőn a vasúti szállítás gyorsasága a békebeli viszonyokat már csaknem elérte, amidőn a verseny az árak túlhajtását, az árúk halmozását teljesen kizárja, semmi néven nevezendő oly, a kereskedelmi szabadságot korlátozó intézkedésnek, amely indokát sem közigazgatási, sem rendészeti, sem közegészségügyi, sem állami magasabb pénzügyi szempontokban nem találja, semmiképpen nem indokolt, nem igazolt és perhorreszkálandó.

A kereskedelmi szabadságnak alapelve az, hogy mindenki, aki cselekvőképességű, bármilyen kereskedelmet bárhol szabadon és

korlátlanul űzhessen, ha ezen kereskedelem a fenti általános köz-igazgatási szempontból nem korlátozandó. Ezen elvnek a folyománya volna elsősorban, hogy bárki cselekvőképes egyén bárhol kereskedelmet folytathasson s így szabad letelepülési joga volna. Sajnos, ezen jog abszolúte nem respektáltatik a kisebbségekkel szemben, sőt minden néven nevezendő nehézség gördítettik a szabad letelepülés ellen, ha egy kisebbségi állampolgár óhajt valahol letelepedni. Ide tartoznak az abnormis taxák és egyéb hivatalos szekaturák, melyek ezen jog gyakorlását akadályozzák és nehezítik. A letelepedési jog, illetve engedély igazolása nélkül pedig az iparhatóságok iparigazolványt sem adnak és így a kereskedelemnek a folytatása már ab ovo ezzel lehetetlenné tétetik.

A kereskedelem szabadságának elvéhez tartozik azon elemi jog, hogy bárki a kereskedelmi üzletét, bármely törvényes formában akár mint egyéni céget, akár mint társas céget, tehát mint részvénytársaságot is minden további engedély nélkül, ha a törvényes kelékek fennforognak, folytathassa. Minthogy pedig a kereskedelemnek részvénytársaság formájában való folytatása főleg a tervezett üzletekhez szükséges nagytőke okából történik, mely tőkét néhány ember könnyen össze nem adhat és így ehhez az egyének nagyobb mennyiségétől szükségeltetik a tőke bevonása és tekintettel arra, hogy országunk köztudomás szerint igen nagy tőkehiányban szenved, semmi körülmények között sem indokolt és helyénvaló a külföldi tőke bevonásának nehezítése, sőt kizárása és lehetetlenné tétele. Annál kevésbé helyénvaló ez, mert külföldön egyetlenegy állam sem gyakorolja ezen elvet s legkevesébe panaszkodhatik Románia a külfölddel szemben hasonintézkedések fennforgása miatt, mert ily intézkedéseket Romániával szemben sehol külföldön nem tettek.

Mindezek dacára a kereskedelmi szabadság elvét akadályozza a részvénytársasági üzletmenetnél Románia egyrészt azáltal, hogy külön oktrojt – engedélyt – követel, melyet a Comisiunea Speciala Economica pentru esaminarea societăților nevű hatóságtól kell megszerezni és mely hatóság legjobb belátása szerint adja meg, vagy tagadja meg ezen engedélyeket s így kereskedelmi szabadságról a részvénytársasági üzletek megalapítása tekintetében szó sem lehet, másrészt szigorú rendszabályok tiltják a külföldi tőkének nagyobb mérvű érdekelttségét és ezzel korlátozzák, sőt sokszor lehetetlenné teszik bizonyos közérdeket is erősen szolgáló részvény-

társaságoknak létesítését, miután belföldön ezekre a megfelelő tőke össze nem hozható.

Mindehez járul az újabban alkalmazni megkísérelt kormánybiztosi kiküldetések beteg gondolata, mellyel szigorúan magánteremtetű üzleti vállalkozásoknak, melyek folytatásánál minden állami érdek veszélyeztetése teljesen ki van zárva, – mint például a Bodenkreditanstalt nagyszzebeni pénzüzetnél – az üzletmenet ellenőrzésére ily kormánybiztos küldetett ki, mely intézkedés következményében beláthatatlan veszélyeket hord magában.

A kereskedelmi szabadság egyik alapelvét képezi, hogy a kereskedő akkor nyissa az üzletét és akkor zárja, amikor neki jól esik. Érthető az, hogy szociális szempontok figyelembetartásával bizonyos hivatalos munkaszünet előíratik. Még az is érthető ugyancsak szociális szempontból, hogy az üzleti alkalmazottak munkaideje törvényes szabályozást nyer. Az azonban semmiképp sem indokolt, hogy a kereskedő önmaga, személyzete igénybevétele nélkül ne tarthassa nyitva az üzletét addig, ameddig neki jól esik és ne zárhassa be az üzletét akkor és oly napon, amely napon és órában ezt ő akarja.

A jelenleg nálunk érvényben levő jogszabályok nemcsak azt tiltják, ami érthető, hogy vasárnap az üzletek nyitva legyenek, de tiltják azt is, hogy a kereskedő este 7 óra, illetve 8 óra után avagy d. u. 3 óra előtt nyitva tarthassa az üzletét és tiltják és büntetik azt is, ha valaki oly időpontban tartja zárva az üzletét, mely időpontban a törvény szerint a zárvatartás nincs elrendelve. Így Kolozsvárt a zsidó vallású kereskedők egész tömege ellen indult meg a kihágási eljárás a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény alapján, mely tiltja az üzletnek zárvatartását más napokon, mint amely napot a törvény pihenő napnak írt elő azon okból, hogy ezen zsidó kereskedők az egyik vallási ünnepük napján zárva tartották üzleteiket. Milyen állami érdeket veszélyeztet az, ha egyik vagy másik kereskedő bármily magánszempontról vezetve nyitva vagy zárva tartja üzletét? Miért kell az állam beleavatkozzék az ily magánelhatározásokba?

A kereskedelmi szabadságnak folyománya a szabad kereskedelmi verseny. A szabad verseny az, amely a kereskedelmi szabadság mellett a kereskedelemnek túlkapásait megghiúsítja. Addig, amíg a szabad forgalom, az import és export, a külkereskedelmi kapcsolat, a vasúti szállítás kellően helyre nem áll, érthetők azon intézkedések,

melyek a kereskedelmi cikkek árait korlátozzák és ellenőrzik. A társadalmat akarja védeni ezzel az állam az egyesek tulkapásaival szemben. Teljesen indokolatlan és nem helyénvaló azonban az ilyenmő korlátozás akkor, amidőn a kereskedelmi verseny teljes mérvben működik s amidőn a verseny egymást töri le s így azok, melyek ezen állami beavatkozást szükségessé tették, már rég megszűntek. Ma, amidőn semmi akadályja sincs annak, hogy bárki bármily mennyiségő árút bárhonnan is behozzon és bárhova is szállítson s midőn a vasúti szállítási eszközök már elég tőrhetően működnek, tehát amidőn a magasabb árral dolgozó kereskedő mellett bárki olcsóbb áron is hozhat árút forgalomba és amidőn az áru behozatala, az áru eladása nincsenek monopolumokká téve, nincsenek egyes kedvezményezettéknél lekötve, semmi értelme nincsen az úgynevezett ármaximálásnak és semmi létjogosultsága nincsen az úgynevezett uzsorabíróságok működésének.

A szabadkereskedelmet erősen korlátozzák a valuta és deviza kereskedelmet tiltó túlzottan korlátozó intézkedések.

Megértem, hogy bizonyos óvóintézkedések szükségesek a valuta és deviza kereskedelemben a mai valuta helyzetünk mellett. Ámde amidőn kereskedelmünk nyolctizedrészét import árúk kereskedelme képezi, hogy ezen óvóintézkedések oly végletbe menjenek hogy a kereskedő csak kinnal-bajjal tudja megszerezni a külföldről hozott áru fizetésére szükséges devizákat, sőt gyakran ilyen ezen korlátozó rendelkezések mellett egyáltalában be sem szerezhet mindez a kereskedelmi szabadsággal, mely a kereskedelemnek akadálytalan, sima és gyors lebonyolítását követeli, össze nem egyeztethető.

Az előadottakban mutattam reá nagy vonásokban azon itt nálunk érvényben levő lényegesebb állami intézkedésekre, melyek a kereskedelmi szabadsággal semmiképp össze nem egyeztethetők és melyek tekintetében orvoslást kell keresnünk. Nyugodt, biztos, egyenletes kereskedelem addig nem lehet, amíg fenti indokolatlan állami intézkedések hatályban maradnak. Ezek nemcsak a kereskedelemre éreztetik visszahatásukat, hanem az egész gazdasági életre s ezzel kapcsolatban az egész állami életre.

Mindezek alapján *határozati javaslatként* előterjesztem a következőket:

Mondja ki a Közigazgatási Szakosztály, hogy mindazon állami intézkedéseknek, melyek a kereskedelmi szabadságot általában és

különösen a kereskedelem szabad gyakorolhatását, a szabad versenyt és ezzel kapcsolatosan az áralakulást korlátozzák s mely intézkedések magasabb állami vagy társadalmi szempontból semmikép sem indokoltak, mielőbbi hatálytalanítását óhajtja és e célból megkeresi a Párt elnökségét, hogy a Párt a parlamentben a szükséges akciót e tekintetben kifejtse és érvényesítse.

A Szakosztály a javaslatot egyhangúlag elfogadja.